

Norges forskningsråd
20. okt. 2005

Revidert mandat for den norske IPY-komiteen og arbeidsoppgaver for IPY-komiteen og IPY-sekretariatet.

Innledning

Det internasjonale polaråret, IPY, 2007-2008 varer fra 1.3.2007 til 1.3.2009, og har som mål å oppnå forskningsresultater fra polarområdene som bare er mulig gjennom koordinert internasjonal aktivitet. Det er 50 år siden forrige gang et slikt program ble gjennomført (IGY1957-58). IPY koordineres av International Council for Science (ICSU) og World Meteorological Organisation (WMO). Disse har oppnevnt en "Joint Committee" (JC) som leder det internasjonale arbeidet. I Norge har arbeidet så langt vært organisert med en norsk IPY-komiteen oppnevnt av Det norske Videnskaps-Akademi i samråd med Forskningsrådet, og med Forskningsrådet som sekretariat.

Det norske IPY-arbeidet går nå fra en innledende planleggingsfase til operative oppgaver. IPY inneholder også en rekke aktiviteter utover ren forskning, slik som logistikk-koordinering, undervisning og informasjonsvirksomhet og data administrasjon. For å ivareta arbeidet med norsk deltagelse i IPY 2007-2008 er det nå vedtatt at IPY-komiteen plasseres inn som et ekspertutvalg under Nasjonalkomiteen samt at det opprettes et eget IPY-sekretariat i Forskningsrådet.

Det er behov for en klar grenseoppgang mellom ansvarsområdene til Nasjonalkomiteen og IPY-komiteen, samt en tilsvarende grenseoppgang mellom arbeidet i IPY-komiteen og IPY-sekretariatet. Disse problemstillingene behandles nedenunder.

Et sentralt anliggende for hele IPY-arbeidet er spørsmålet om faglig utvelgelse av prosjekter. Omfang og hvordan eventuelle midler til norsk IPY-innsats vil bli bevilget er ennå ikke klartlagt. Midlene vil trolig bli tilgjengelig over et bredt spekter av bevilgninger i form av "friske" midler så vel som i form av fristilling av personale og infrastruktur. Det vil også være mulig at Forskningsrådet i sine respektive programmer vil prioritere IPY-innsats. På denne bakgrunn kan ikke IPY-innsatsen sammenlignes med f. eks et programstyre og en klar bevilgning. Det som også er klart er at i alle fall større nasjonale IPY prosjekter må ha en form for autorisasjon fra det internasjonale IPY-sekretariatet eller "Joint Committee". Det er per i dag ikke fullt ut klarhet i hvordan og hvor detaljert de nasjonale IPY-initiativ må forholde seg til den internasjonale komiteen og dens krav om autorisasjon. Det er likevel klart at den nasjonale IPY-komiteen vil ha en sentral rolle i å angi hva som på nasjonalt nivå vil kunne oppnå IPY autorisasjon. Endelig instruks på dette området må utestå inntil nærmere kontakt er tatt med JC.

Når det gjelder utvelgelse av prosjekter vil dette være en meget sammensatt prosess da en kan forvente at midler og ressurser er tilgjengelig over et stort spekter av kilder og institusjoner. Et krav vil være at alle søknadene skal gjennomgå internasjonal fagfelle vurdering. Utfordringen er hvordan og på hvilke premisser en skal foreta en

prioritering når finansieringskilden vil være meget inhomogen. På grunn av krav til habilitet vil Forskningsrådet måtte opprette et eget utvalg for behandling av søknadene. IPY-komiteens oppgaver vil være å angi premissene for utvelgelse, mens søknadsutvalget foretar innstilling basert på fagfellevurderinger og premissene gitt av IPY-komiteen. Forskningsrådet spesifiserer arbeidsfordelingen mellom IPY-komiteen og et behandlingsutvalg.

1. Nasjonalkomiteen for polarforskning - det *Fagstrategiske nivå*

Det fremgår av Nasjonalkomiteens mandat at den er Forskningsrådets fagstrategiske rådgiver innen polarforskning. Det er faglig lite hensiktsmessig å skille mellom "normal" polarforskning og IPY-aktiviteter, og er naturlig at Nasjonalkomiteen utgjør det overordnede fagstrategiske nivå for norsk deltakelse i IPY.

Norsk IPY-satsing bør være i samsvar med prioriteringer i de strategiske forskningsplaner for Arktis og Antarktis som Nasjonalkomiteen har utarbeidet og som Forskningsrådet nylig har vedtatt. Det er mulig at "ferske" IPY-midler vil ha føringer for bruk av deler av summen og som da i tillegg må tas med sammen med de eksisterende strategiske planer. Det blir i så fall Forskningsrådets overordnede ansvar å balansere slike hensyn i forbindelse med utlysning og tildelingsprosesser.

2. Den norske IPY-komiteen

Den norske IPY-komiteen opprettes som et ekspertutvalg under Nasjonalkomiteen for polarforskning. IPY-komiteens mandat baserer seg i hovedsak på Joint Committee's (JC) beskrivelse av nasjonale IPY-oppgaver og er:

Den norske IPY-komiteen skal

1. være informasjonskanal fra JC til de norske forskningsmiljøene og gi norske innspill til JC
2. ha den overordnede oversikt over den norske IPY-virksomheten og rapportere til NFR/Nasjonalkomiteen samt til Videnskaps-Akademiet
3. bidra med planlegging og gjennomføring av norske IPY-prosjekter, inkludert å gi norsk godkjenning til forslag der dette er aktuelt
4. sikre at norsk-innsamlete IPY-data er tilgjengelig for andre i henhold til retningslinjer som utarbeides av JC
5. ta en ledende nasjonal rolle innenfor utdanning og formidling og kommunikasjon
6. fremme tildeling av nasjonale midler, logistikk og annen støtte til gjennomføring av norske bidrag til IPY
7. oppmuntre og fremme norske bidrag til den internasjonale IPY-koordineringen
8. støtte JC i planlegging, gjennomføring, data håndtering og fullføring av IPY
9. være vertskap for regionale og nasjonale IPY-møter

10. godkjenne arbeidsdeling og vektlegging av oppgaver mellom IPY-komiteen og IPY-sekretariatet
11. reagere dersom tildelte/delegerte oppgaver ikke blir tilfredsstillende gjennomført påse at de norske prosjektforslagene har fått IPY autorisasjon før de går til evaluering

IPY komiteen har det overordnede ansvar for at de nasjonale IPY-oppgavene blir dekket. Komiteen og spesielt dens leder må også forventes å trekkes inn i operative oppgaver, særlig når det gjelder de mer prinsipielle deler av mandatet. IPY-komiteens størrelse, sammensetning og mandat må være mest mulig formålstjenelig i forhold til mangfoldet av arbeidsoppgaver. Ett eller flere av medlemmene kan oppnevnes etter forslag fra DNVA. Nasjonalkomiteens leder deltar i IPY-komiteens møter ex. officio, for øvrig kan ikke medlemmer av nasjonalkomiteen være medlemmer i IPY-komiteen.

Enkelte av oppgavene, særlig de under pkt 4, 5, og 6 er svært omfattende og krever kontinuerlig operativ innsats. I praksis må det skje gjennom sekretariat og/eller andre operative organer (se pkt. 4 under). IPY-komiteens ansvar er i slike tilfeller å ha den overordnede oversikt, godkjenne arbeidsdelinger og vektlegging av oppgaver, og reagere dersom tildelte/delegerte oppgaver ikke blir tilfredsstillende gjennomført. Når det gjelder arbeidet med å skaffe midler og støtte til IPY henger dette nøye sammen med den faglige profileringen av IPY. I dette arbeidet skal lederen av IPY-komiteen vil ha en sentral funksjon.

En sentral oppgave for IPY-komiteen vil være å legge premissene for utlysning av midler basert på de nasjonale planer og premisser for bevilgningene. Når det gjelder den faglige utvelgelsen vil denne som tidligere beskrevet måtte foretas av et mest mulig uavhengig ekspertutvalg, men basert på premisser gitt av IPY-komiteen.

IPY-komiteen gir en rapport til hvert møte i Nasjonalkomiteen.

3. Norsk IPY-sekretariat lagt til Forskningsrådet

Det er opprettet et IPY-sekretariat for å assistere IPY-komiteen i å organisere og koordinere den løpende norske IPY-virksomheten. Sekretariatet er lagt til Norges forskningsråd og arbeidet i sekretariatet kom i gang fra 22.8.2005.

De viktigste arbeidsoppgavene knyttet til driften av IPY i Norge er følgende:

- bidra til å skaffe norsk finansiering
- utlysning av forskningsmidler til IPY
- assistere Forskningsrådets søknadsbehandling
- kommunikasjon, formidling – mediekontakt, vedlikehold av webside
- koordinering av logistikk/infrastruktur
- formidling
- utdanning
- data administrasjon
- arrangement av ulike typer IPY-relaterte møter.

Sekretariatets arbeidsoppgaver vil variere over tid. Sekretariatet er direkte underlagt IPY-komiteen og skal til enhver tid følge retningslinjer som utarbeides av denne i samråd med Forskningsrådet. Sekretariatet gis fullmakt til å innvilge støtte til reise- og møtevirksomhet i forbindelse med planlegging av IPY-prosjekter, samt drift av sekretariatet. Større initiativer fra sekretariatet som krever ressurser ut over en viss sum skal godkjennes av IPY-komiteen. Sekretariatet skal rapportere om fremdrift på alle IPY-komiteens møter.

Det er videre en del oppgaver, så som logistikk, infrastruktur, data administrasjon, undervisning og allmennopplysning legges til institusjoner som allerede arbeider med dette og har spesiell kompetanse og interesse for å delta i IPY. Det legges her opp til at det dannes undergrupper for hver av disse større innsatsområdene med representanter fra de aktuelle norske miljøene. Sekretariatet bør ha en overordnet oversikt over den praktiske implementeringen av den norske deltakelsen i IPY, og i den forbindelse bør det arrangeres møter med jevne mellomrom med de mest relevante institusjoner.

Sekretariatet vil derfor kunne fungere som et ”virtuelt” sekretariat med en kjerne i Forskningsrådet og med spesielle ansvarsområder fordelt ut til andre miljøer. Ved oppstarten høsten 2005 er følgende engasjert på deltid:

Olav Orheim, sekretariatsleder
Per Backe-Hansen, spesialrådgiver
Fridtjof Mehlum, spesialrådgiver
Sissel Berger, konsulent

4. Arbeidsfordeling i forhold til andre nasjonale aktører – oppretting av undergrupper under IPY-komiteen

Det vil være behov for å dele arbeidsoppgaver på en rekke aktører, særlig innenfor områdene identifisert i punktene 4-6 i mandatet. Med unntak av formidling er dette områder der Forskningsrådet ikke vanligvis har et ansvar. IPY-komiteen må lage opplegg for slik deling i tråd med overordnede retningslinjer fra Forskningsrådet og dets underliggende komiteer, være pådriver for at de forskjellige aktører tar på seg slike oppgaver, og påse at det blir laget handlingsplaner for hvert av områdene.

Punktene 4-6 i mandatet:

4. sikre at norsk-innsamlete IPY-data er tilgjengelig for andre i henhold til retningslinjer som utarbeides av JC;
5. ta en ledende nasjonal rolle innenfor utdannelse og formidling og kommunikasjon;
6. fremme tildeling av nasjonale midler, logistikk og annen støtte til gjennomføring av norske bidrag til IPY;

Det foreslås derfor at det dannes nasjonale grupper for følgende fem områder.

- a) **Data administrasjon**
- b) **Formidling**
- c) **Utdanning**

- d) Logistikkgruppe
- e) Observasjonssystemer

Framgangsmåten her vil være at IPY-sekretariatet kaller sammen aktuelle norske miljøer etter et gitt mandat og at gruppene så selv organiserer arbeidet. Gruppene rapporterer til sekretariatet. Det understrekes videre at andre undergrupper opprettes etter behov.

5. Norsk finansiering av IPY og søknadsbehandling

Forskningsrådet vil fremme IPY som en stor satsing for budsjettårene 2007-2010. Forskningsrådet vil benytte Nasjonalkomiteen for polarforskning og IPY-komiteen som rådgivere for å legge de faglige premissene for norsk satsing innenfor IPY i forbindelse med budsjettinnspill for finansiering av IPY. IPY-sekretariatet skal delta aktivt med innspill til strategidokumentet som skal danne grunnlaget for norsk IPY-satsing og i utlysninger og søknadsmottak knyttet til IPY-midler.

